

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-412-2-47>

**INSTITUTIONAL CAPACITY AND COMPETITIVENESS
OF THE STATE: AN ASPECT OF THE ECONOMIC SECURITY**

**ІНСТИТУЦІЙНА СПРОМОЖНІСТЬ
ТА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ДЕРЖАВИ:
АСПЕКТ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ**

Bashtannyk O. V.

*Candidate of Political Sciences,
Assistant Professor,
Assistant Professor at the History and
Political Science Department
Dnipro University of Technology
Dnipro, Ukraine*

Баштанник О. В.

*кандидат політичних наук, доцент,
доцент кафедри історії та
політичної теорії
Національний технічний університет
«Дніпровська політехніка»
м. Дніпро, Україна*

У зв'язку із посиленням зовнішніх загроз для національної безпеки України, актуалізується науковий дискурс щодо інституційної спроможності національної держави у кризових умовах. Деякі вчені аналізують дане явище як просте поєднання потенціалів спроможності інститутів політичної системи, втім більш відповідною вбачається стратегія дослідження сутнісних складових її реалізації. З-поміж них, на нашу думку, потребує уваги ресурсна складова інституційної спроможності держави, яка у масштабі її політичної системи формалізується у сферу економічної безпеки. Також, зростає необхідність досліджувати розвиток конкурентоспроможності держави – в аспекті реалізації нею політико-економічних стратегій в різних секторах співробітництва.

Концептуалізуючи змістовну сутність поняття інституційної спроможності як здатності інституції виконувати свої функції на основі нормативно-правового, організаційного та ресурсного забезпечення (структурний аспект сутності інституції), в якості значущої її складової вважаємо за необхідне виокремити ресурсну складову, виражену у наявності достатнього обсягу людських і матеріальних ресурсів для ефективного функціонування відповідних інституцій. Даний аспект дослідження інституційної спроможності доповнює перелік таких важливих параметрів її реалізації як нормативно-правова складова – наявність розвиненої нормативно-правової основи функціонування інституцій; та організаційна складова – наявність необхідного рівня

структурної диференціації інституційної системи. Вивчення ресурсної складової інституційної спроможності може бути реалізоване на основі застосування положень такого дослідницького напрямку сучасного (нового) інституціонального аналізу як економічний інституціоналізм, що поєднує в собі методологічні підходи економічної та політичної наук. Економічний інституціоналізм пояснює зміни інститутів виходячи з потреб економічних інтересів, представлених групами чи індивідами, часто застосовуючи просту теорію раціонального вибору для пояснення прийняття рішень [5, с. 579].

Комплексно досліджуючи феномен інституційної спроможності держави, М. Савчин виокремлює взаємовплив її параметрів із особливостями економічної складової програм державної політики: «Вади інституційної спроможності держави цілком впливають на ступінь відкритості-закритості економічної системи – тобто має місце зворотній процес щодо потенційного підриву можливості відстоювання національних економічних інтересів на глобальних ринках та у рамках світового співтовариства. Багато тут залежить від інституційної спроможності держави, яка може формувати і відтворювати діяльність ефективних інституцій, які зможуть здійснювати справедливую алокацію ресурсів і на цій основі забезпечувати фінансування та планування видатків на певні легітимні цілі з метою забезпечення економічного добробуту суспільства» [3, р. 63].

Погоджуючись з вченим, вважаємо цілком обґрунтованим твердження про те, що за сучасних особливостей перебігу світових економічних процесів державний контроль щодо реалізації економічних відносин можливо вважати вагомою складовою національної безпеки держави загалом. У Законі України «Про національну безпеку» від 21.06.2018 р. № 2469-VIII (станом на 31 березня 2023 р.) економічні аспекти державної політики покладено в основу визначення фундаментальних національних інтересів України, в якості котрих виокремлюються: «1) державний суверенітет і територіальна цілісність, демократичний конституційний лад, недопущення втручання у внутрішні справи України; 2) сталий розвиток національної економіки, громадянського суспільства і держави для забезпечення зростання рівня та якості життя населення; 3) інтеграція України в європейський політичний, економічний, безпековий, правовий простір, набуття членства в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору, розвиток рівноправних взаємовигідних відносин з іншими державами» [1].

Також, підтримання високого рівня економічної безпеки держави є складовою стратегічного планування реалізації державної влади, що закріплено у низці програмних документів, таких як Стратегія національної безпеки України, Стратегія розвитку оборонно-промислового комплексу України, Стратегія кібербезпеки України. У Законі зазначено, що реалізація вказаних стратегій «здійснюється на основі національного оборонного, безпекового, економічного, інтелектуального потенціалу з використанням механізмів державно-приватного партнерства, а також із залученням міжнародної консультативної, фінансової, матеріально-технічної допомоги» [1].

Відзначимо, що складна динаміка соціально-економічних процесів простежувалася в Україні ще до повномасштабної збройної агресії РФ (але вже після початку російсько-української війни) та пандемії COVID-19. Висновки щодо аналізу даної проблематики знайшли своє відображення, зокрема, у «Стратегії економічної безпеки України на період до 2025 року», введеної в дію Указом Президента України від 11.08.2021 р. № 347/2021. Щодо аналітичної оцінки стану макроекономічної безпеки в Україні в ній зазначається, що «стан макроекономічної безпеки протягом 2010 – 2019 років (при середньому значенні оцінки стану макроекономічної безпеки за цей період на рівні 38 відсотків від оптимального значення) характеризувався як небезпечний. Сформовані у попередні періоди макроекономічні диспропорції, зокрема, на ринку праці, у структурі виробництва, продовжували стримувати економічний розвиток країни (як кількісний, так і якісний)» [2].

Отже, економічні основи інституційної спроможності держави належним чином формалізовані та значною мірою захищені нормативною системою національного законодавства. Прикладний вимір досліджуваної проблематики спрямовує до вивчення феномену конкурентоспроможності держави як практичної реалізації потенціалу її спроможності у змагальних умовах перебігу внутрішніх і зовнішніх політико-економічних процесів. Сучасне розуміння складного поняття «конкурентоспроможності держави» у своєму ґрунтовному дослідженні «Формування конкурентоспроможності держави в перспективі політичного часу (державно-управлінські аспекти)» (2019) представив Зубчик О.А. Вчений особливо підкреслює роль інституційних складових у регулюванні політико-економічних процесів, пов'язаних із розбудовою системи відносин суб'єктів управління та господарювання, що підтримує необхідний рівень конкурентоспроможності держави. «Інституційне середовище формує передумови в яких приватні

підприємці, компанії та уряди взаємодіють один з одним з метою одержання прибутків та забезпечення процвітання економіки, тому його розвиток має вирішальне значення для економічного зростання в країні, яке, в свою чергу, є запорукою конкурентоспроможності держави в сучасному світі» [4, с. 140].

Цілком обґрунтовано можливо стверджувати, що забезпечення економічної безпеки є ваговою складовою підтримання інституційної спроможності держав сучасного типу та розвитку їх конкурентоспроможності. Для стабілізації та розширення функціональних можливостей інституцій державної влади необхідна достатньо потужна ресурсна складова, формування якої залежить від впливу комплексу чинників, серед яких окреме значення має стратегічне спрямування державної політики. На рівні міжнародних політико-економічних процесів у даному контексті посилюється аспект конкурентності, що можливо розглядати як позитивний фактор з огляду на посилення таким чином реформ у сфері державного управління, що ілюструє приклад України. Інтеграція національної економіки в європейський економічний простір є частиною комплексної стратегії інтеграції України до Європейського Союзу, для реалізації якої необхідно мати високий рівень інституційної спроможності національної держави.

Література:

1. Про національну безпеку України: Закон України від 21.06.2018 р. № 2469-VIII: станом на 31 берез. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>

2. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 11 серпня 2021 року "Про Стратегію економічної безпеки України на період до 2025 року" : Указ Президента України від 11.08.2021 р. № 347/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2021#Text>

3. Savchyn M. Legal instruments to ensure national interests and international cooperation in the scope of the economy. *Ukrainian journal of constitutional law*. 2021. Vol. 4. P. 53–64. URL: <https://doi.org/10.30970/jcl.4.2021.4>

4. Зубчик О.А. Інституційні засади конкурентоспроможні України як чинника забезпечення національної безпеки. *Науковий часопис Академії національної безпеки*. 2018. № 3-4. С. 127-144.

5. Стойко О. М. Структурні теорії інституційних змін. *Держава і право*. 2009. Вип. 46. С. 578-581.